

Tímor Oriental, un genocidi amagat

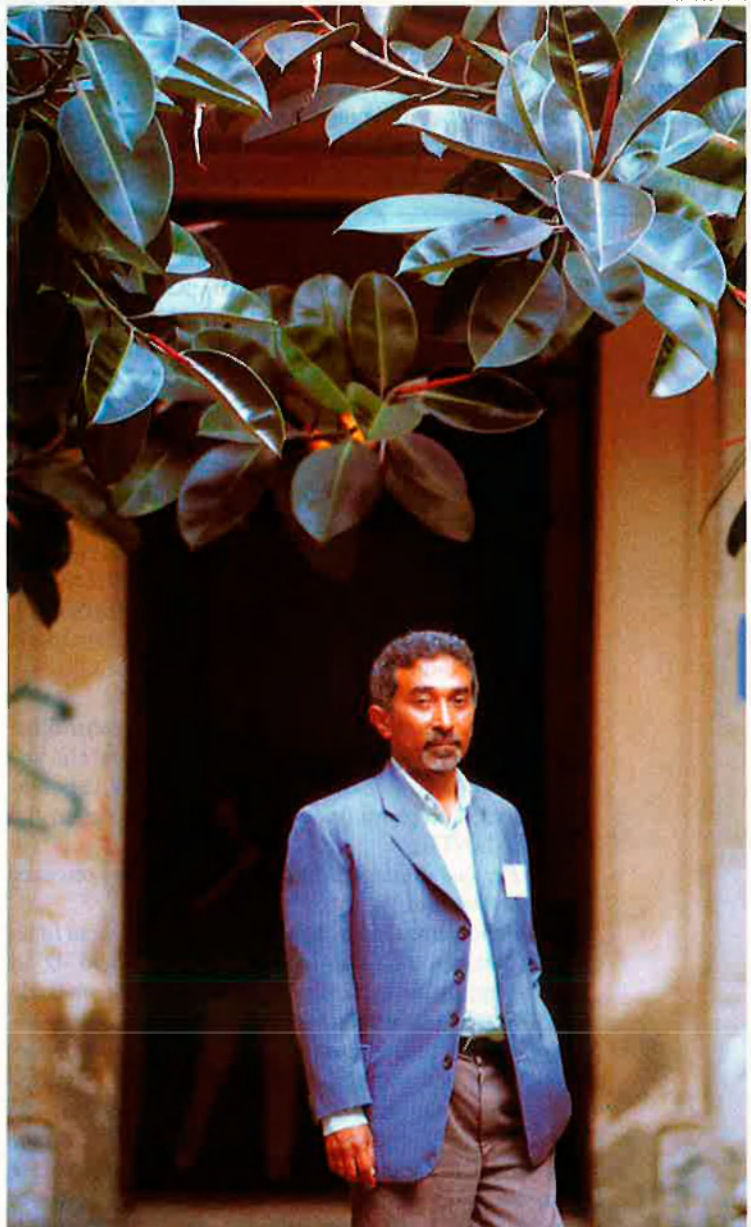
Indonèsia va envair l'est de l'illa asiàtica de Tímor l'any 1975, i des de llavors l'ha colonitzada a sang i foc. El professor Alkatiri, ministre d'Afers Estrangers de la resistència timorenca, explica els perquè de l'oblit d'aquest genocidi.

Mari Alkatiri és el ministre d'Afers Estrangers del Front Revolucionari del Tímor Oriental Independent (FRETILIN), i actualment fa de professor de dret internacional a la Universitat de Moçambic. La seva migrada estatura i els seus ulls petits i aguts contrasten amb la força que n'emana quan parla dels anhels de llibertat del seu poble, els mauberes.

Aquest conflicte entre Indonèsia i el Tímor Oriental és molt similar al del Marroc contra el Sàhara Occidental. El Tímor Oriental també va ser descolonitzat, tard i malament, per una metròpoli ibèrica: Portugal. I igual que en el cas africà, l'estat de més a prop, Indonèsia, va annexionar-se el país, que mai no havia format part de les colònies holandeses, base de la formació d'Indonèsia. L'ocupació va passar com un episodi estrany de la guerra freda, al qual els EUA, l'URSS i alguns estats més es van avenir, o no s'hi van oposar. La qüestió del Tímor Oriental va tenir lectures diferents, segons les potències, tal com explica el catedràtic A. Berbedo de Magalhães al llibre *La cuestión de Tímor Oriental* (JM Bosch Editor). Per exemple, el govern de Djakarta no es va cansar de vendre als EUA que un Tímor Oriental independent seria una Cuba asiàtica. Tampoc el Vaticà, segons Berbedo de Magalhães, no es va oposar a l'ocupació, perquè amb els catòlics de Tímor augmentaven els poquíssims i destacats membres d'aquesta religió a Indonèsia, el país musulmà amb més habitants del món.

Des d'aquell any 1975 el govern indonesi de Suharto ha aplicat una política d'ocupació genocida al Tímor Oriental, amb bombardeigs de napalm inclosos. A sobre, durant més de tretze anys ha mantingut un bloqueig informatiu total i ha impedit la presència d'organitzacions humanitàries. Actualment encara hi ha vint-i-cinc mil homes de l'exèrcit d'Indonèsia a Tímor Oriental. Contra aquesta força, la resistència manté una guerra de guerrilles, amb un ampli suport de la població, i aquests darrers anys també de Portugal. Cal recordar que Portugal encara és per l'ONU la potència administradora del Tímor Oriental fins que la descolonització no sigui completa.

L'any passat la causa de Tímor Oriental va ocupar uns dies la premsa mundial mercès a la concessió del

MARC VILA

Mari Alkatiri és secretari d'Afers Estrangers del FRETILIN. El principal grup polític de la resistència de Tímor Oriental a l'ocupació indonesia.

DADES GENERALS

- ▶ **Extensió:** 19.000 km² (força més petit que el País Valencià).
- ▶ **Recursos naturals:** Cafè, sàndal i petroli. Orografia: país muntanyós, amb algunes planes.
- ▶ **Clima:** Tropical.
- ▶ **Llengües:** De les llengües autòctones, la més parlada és el tètum. Una bona part de la població sap portuguès, per més que el govern indonès prova de substituir-lo pel bahasa.

CRONOLOGIA

- ▶ Missioners i comerciants portuguesos arriben a l'illa de Tímor el segle XVI.
- ▶ 1893. Els Països Baixos es queden l'occident de l'illa, i Portugal l'orient, seguint aproximadament els límits que dividien els regnes autòctons de Tímor.
- ▶ Durant la Segona Guerra Mundial l'illa és envaïda pel Japó.
- ▶ 1949. Independència d'Indonèsia a partir de les antigues colònies holandeses. Aquest nou estat no engloba el Tímor Oriental.
- ▶ 1959. Salazar integra el Tímor Oriental com una província portuguesa més.
- ▶ 1974. La Revolució dels Clavells portuguesa accepta el dret d'autodeterminació del Tímor Oriental.
- ▶ 1975. Guerra civil al Tímor Oriental, que guanya el FRETILIN. A final d'any comença l'ocupació indonèsia. A instàncies de Portugal, l'Assemblea General i el Consell de Seguretat de l'ONU deploren l'ocupació i demanen que es respectin els drets del poble del Tímor Oriental.
- ▶ 1979. Ocupació quasi total. Comença la guerra de guerrilles, que integra quasi tots els partits del Tímor Oriental.
- ▶ 1983. Encontre, sense resultats, entre el líder de les guerrilles, Xanana Gusmão, i el cap de l'exèrcit indonès.
- ▶ 1991. Matança de 270 civils timorencs per l'exèrcit indonès. S'aturen els pocs contactes entre ambdues parts.
- ▶ 1992. Reprenen les consultes oficials entre ministres portuguesos i indonesis. El govern indonès deté Xanana Gusmão.
- ▶ 1996. El premi Nobel de la Pau és concedit als líders polític i espiritual de la resistència del Tímor Oriental, Ramos Horta i el bisbe Ximenes Belo, respectivament.
- ▶ El Tímor Oriental és encara un territori no autònom, sota tutela de Portugal.

premi Nobel de la Pau a José Ramos Horta i al bisbe de Dili (capital del Tímor Oriental), Ximenes Belo, líders polític i espiritual, respectivament, de la resistència a Tímor Oriental. Mari Alkatiri, convidat a fer una conferència a la Universitat de Barcelona, analitza els pros i contres d'aquest premi i la situació del seu país.

—*Què ha canviat en el conflicte del Tímor Oriental des del premi Nobel 1996 concedit a Ramos Horta i al bisbe Ximenes Belo?*

—Hi ha hagut dos tipus de canvis. El primer d'ordre internacional, que ha estat molt favorable. Hi ha una posició més positiva dels EUA sobre la negociació, com també de la UE i d'Amèrica Llatina. L'atre canvi ha estat d'ordre interior, i és molt negatiu.

—*Per què?*

—Com a resposta al Premi Nobel, el govern d'Indonèsia ha enviat més tropes al Tímor Oriental i ha iniciat operacions militars i de seguretat contra la població civil. Així prova de destruir la força de la guerrilla, les FALINTIL.

—*Per què és un genocidi el que ha passat i passa al Tímor Oriental?*

—Per diverses raons. Primera, perquè realment hi ha una matança molt considerable de la població. D'un cens inicial de prop de 700.000 habitants, més de 250.000 han estat morts per aquesta guerra, que és, recordem-ho, una ocupació il·legal. En segon lloc, perquè hi ha una migració de la població cap a l'exterior del Tímor Oriental, i en aquests moments prop de 150.000 civils indonesis han entrat al Tímor Oriental en un intent de fer efectiva l'ocupació. S'ha de dir que aquest transvasament de població obeeix clarament a una estratègia militar indonèsia, que vol instal·lar al Tímor Oriental població favorable a l'ocupació. També hi ha hagut esterilitzacions de dones, especialment en-

tre els anys 85 i 88. Per una denúncia internacional això s'ha reduït, i en aquests moments les esterilitzacions de les dones han pres la forma d'una "planificació familiar", però forçada.

—*Quines són les raons d'Indonèsia per a mantenir el Tímor Oriental dins el seu estat?*

—Primer de tot per qüestions internes d'Indonèsia. Aquest país és molt fràgil en termes d'unitat nacional, perquè té prop de 13.600 illes. El sentiment nacionalista de moltes d'aquestes illes és antic, i per als indonesis un Tímor Oriental independent seria un mal exemple. Les altres raons per a negar-nos l'autodeterminació són les nostres riqueses naturals, com el petroli, amb una de les cinc primeres reserves que en queden al món. I finalment també hi ha una qüestió d'orgull polític de les actuals elits governants.

—*Per què aquest conflicte és tan desconegut internacionalment, sobretot havent-hi tanta mortaldat?*

—La raó fonamental és que els mitjans de comunicació internacional no tenien gens d'interès en un conflicte en què les conveniències de l'URSS i d'Occident coincidien. Ara, comprendre que el Tímor Oriental hagi estat víctima de totes les contradiccions i dissidències internacionals no vol dir acceptar-ho. El 1975 els EUA acaben de ser derrotats al Vietnam, Laos i Cambotja, i hi ha una transformació a l'Àfrica amb la independència de les colònies espanyoles i portugueses. En aquest context hi ha una percepció, a Occident, que a l'Àsia hi ha també una possibilitat d'expansió del socialisme, i que Indonèsia hi podria fer de tap. Per això mateix l'argumentació més utilitzada per Djakarta a l'hora de convèncer les grans potències i de sotmetre sense problemes el Tímor Oriental era la del comunisme del FRETILIN, cosa falsa, des del principi: dels 67 membres del comitè central, només quatre tenien contacte amb la ideologia marxista-leninista, i van morir

durant la guerra. A més hi ha una influència molt important del catolicisme dins el FRETILIN. Però en aquell temps hi havia també un altre conflicte, el que encarava xinexos i soviètiques. I si Indonèsia utilitzava l'anticomunisme amb els EUA, amb l'URSS utilitzava l'argument que FRETILIN era pro xinès. Per tant, hi havia un suport clar dels EUA a Indonèsia i una complicitat passiva de l'URSS. Pel que fa a la Xina, ens va donar suport fins al 1978, que és quan Indonèsia va restablir les relacions comercials i diplomàtiques amb la Xina. És a dir, que la Xina ens va utilitzar per motius econòmics.

—En pocs anys ha augmentat molt el nombre de catòlics en la resistència del Tímor Oriental. Això pot fer que aquest conflicte esdevingui, si ja no ho és, un enfrontament entre religions, catòlics amb el FRETILIN i musulmans amb Indonèsia?

—No. No hi ha cap conflicte de religions al Tímor Oriental. Indonèsia ha intentat unes quantes vegades de convertir aquest conflicte en una guerra de religions. Però no ho ha aconseguit, per una simple raó, i és que tots els timorencs de totes les religions són a la resistència, independentment de la religió. El Tímor Oriental és un país de majoria catòlica. Però jo mateix no sóc catòlic, sóc musulmà, iestic a la resistència des de l'inici, com molts musulmans, protestants i membres de religions diverses.

—Però és cert que els catòlics cada vegada són més dins la resistència?

—Sí, l'any 75, abans de la invasió indonèsia, sumaven més o menys un quart de la població, i en aquests moments ja són tres quarts de la població.

—Quines són les raons d'aquest creixement?

—Perquè a la potència colonitzadora, Indonèsia, un 90% són islàmics; a més a més, la religió catòlica al Tímor ha estat l'única institució legal sòlida.

—Pels passos que ja ha fet fins ara el nou secretari general de l'ONU, veuen cap esperança de resoldre el conflicte del Tímor Oriental?

—Sí. En tenim esperances perquè Kofi Annan té una actitud diferent de la de Boutros Ghali i els seus predecessors. Ara, per primera vegada, el secretari general de l'ONU ha nomenat un representant especial per a la qüestió del Tímor Oriental. Això significa que hi ha un tractament més polític de la qüestió, no simple-

MARC VILA

"D'un cens inicial de 700.000 habitants, més de 250.000 han mort en la guerra. També hi ha una migració de la població a l'exterior, alhora que hi han arribat més de 150.000 civils indonesis, per fer efectiva l'ocupació."

ment burocràtic, com havia estat la tònica durant molts anys. D'una altra banda, Kofi Annan prova de desenvolupar un procés de diàleg més permanent, no sols limitant-se a complir el calendari de cada sis mesos amb una reunió entre ministres. —Aquestes reunions són entre Portugal i Indonèsia, però Kofi Annan també ha escoltat la resistència...

—Sí. Annan ha dit explícitament que consultarà permanentment la resistència, és a dir al FRETILIN.

—Com ho ha rebut això el govern indonesi?

—No li ha agradat, evidentment, i això s'afegeix a la situació interna d'Indonèsia, ja prou difícil. I és que darrerament aquest país ha experimentat una gran mobilització pro democràcia, i les principals organitzacions d'aquest moviment han escrit en els seus programes polítics, com a tema prioritari, l'autodeterminació del Tímor Oriental.

—Aquest és l'element que diferencia la qüestió del Tímor Oriental de la del Sàhara Occidental, perquè els marroquins no volen ni sentir-ne parlar, d'un Sàhara independent...

—Sí, afortunadament a Indonèsia creix molt entre la població el sentiment de solidaritat amb el FRETILIN. També és cert que l'actual era de la comunicació ens permet de fer arribar les nostres reivindicacions molt més lluny. Una altra diferència és que Portugal assumeix les seves responsabilitats en el cas, mentre que Espanya és més aviat ambigua, i fins no fa gaire clarament favorable al Marroc.

—Un dels països amb més pes a la zona és Austràlia. Quina actitud manté envers Tímor?

—Políticament molt dolenta, perquè és l'únic país del món que ha

reconegut l'annexió. Les raons d'aquesta posició són bàsicament econòmiques, perquè volen explotar el nostre petroli.

—I la Gran Bretanya, tan criticada per haver venut helicòpters i material repressor al govern indonesi?

—La Gran Bretanya és el país que bloca la qüestió de Tímor dins la UE. Ara hi ha un nou govern que ja fa unes setmanes es va entrevistar amb en Ramos Horta i va prometre que deixaria de vendre alguns tipus d'armes al govern indonesi, com ara helicòpters; també va dir que donaria suport, amb tots els mitjans possibles, als esforços de Kofi Annan.

"Fins fa molt poc, els mitjans de comunicació internacionals no han tingut gens d'interès en un conflicte en què les conveniències de l'URSS i d'Occident coincidien."

Oriol Cortacans